

เมื่อพิจารณาหลักฐานของแต่ละทัศนะแล้ว นักวิชาการอิสลามและนักกฎหมายอิสลามปัจจุบันมากมาย เช่น เซคมุห์มัด เฆาะซาลี เห็นว่า การหย่าโดยมีพยานเป็นสิ่งควรกระทำอย่างยิ่ง (Al-Ghazali, 1995:161) เนื่องจากเหตุผลต่อไปนี้

1. เป็นทัศนะที่สอดคล้องกับคำสอนของอัลกุรอานมากที่สุด
2. ช่วยทำให้การหย่าซึ่งเป็นสิ่งอนุมัติที่อัลลอฮ์รื้อที่สุดุดลลงได้ เนื่องจากการมีพยานอาจสามารถประนีประนอมข้อขัดแย้งระหว่างสามีภรรยาได้ (อิสมาแอ ฮาลี, 2540:82)
3. สามารถลดปัญหาการไม่จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูหลังการหย่า ซึ่งเป็นปัญหาในการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดกประการหนึ่งของมุสลิมในจังหวัดสงขลาและมุสลิมในประเทศไทย

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ามุสลิมในจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่ถือว่า พยานมิได้เป็นเงื่อนไขในการหย่าแต่มีมุสลิมบางส่วน บางมัศยิด ทำตามคำสอนจากอัลกุรอาน โดยมีมัศยิดดังกล่าวกำหนดให้ผู้ที่จะประสงค์จะหย่า มาทำการหย่าที่คณะกรรมการอิสลามประจำมัศยิด ผลปรากฏว่าในระยะเวลาประมาณ 10 ปีให้หลัง ไม่มีการหย่าของสัมปญมัศยิดดังกล่าวเลย

การหย่าโดยมีเงื่อนไข

มุสลิมส่วนใหญ่ในจังหวัดสงขลา ถือปฏิบัติตามทัศนะของมัชฮับฮาฟีอีฮ์ที่เห็นว่าการหย่าโดยมีเงื่อนไขเป็นการหย่าที่ถูกต้องและมีผลตามกฎหมายทุกประการ โดยให้เหตุผลว่าการหย่าอย่างมีเงื่อนไขเป็นการหย่าประเภทหนึ่ง ผลของการหย่าจะเกิดขึ้นเมื่อเงื่อนไขที่กำหนดไว้ปรากฏขึ้นแล้ว (Hauwas, 1994:266)

ดังนั้นเมื่อเกิดกรณีหย่าโดยมีเงื่อนไข มุสลิมส่วนใหญ่ในจังหวัดสงขลาถือว่าเป็นการหย่าที่มีผลตามกฎหมายอิสลาม ทำให้สถาบันครอบครัวมุสลิมในจังหวัดสงขลาตกอยู่ในสภาพที่ล่อแหลม อาจถูกยกเลิกได้โดยง่าย

ส่วนครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่เห็นว่าการกล่าวคำหย่าโดยเจตนาเพื่อส่งเสริมหรือห้ามการกระทำบางอย่าง หรือในเชิงคำสาบาน เมื่อเงื่อนไขปรากฏขึ้น การหย่านั้นเป็นโมฆะ

อิบนุกอยอิม เห็นว่าการหย่าที่เจตนาเพื่อส่งเสริมหรือระงับการกระทำบางอย่าง หรือต้องการย้ายบางกิจการ เป็น โมฆะ (Ibn Qaiyim, 1973 : 97) อิบนุคัยมียะฮ์ เห็นว่า การกล่าวเงื่อนไขโดยเจตนาหย่าเมื่อเงื่อนไขนั้นปรากฏ เป็นการหย่าที่ถูกต้อง (Ibn Taimiah, n.d.d. : 59)

ทัศนะของครูเอกชนสอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่จึงสอดคล้องกับทัศนะของอิบุนุคัยมียะฮ์และอิบнулกอซอิมและสอดคล้องกับกฎหมายครอบครัวของประเทศอียิปต์ โดยที่มาตรา 2 ของกฎหมายฉบับที่ 25/1929 บัญญัติว่า การหย่าที่ไม่ปรากฏผลในทันที มีเจตนาเพียงเพื่อส่งเสริม หรือยับยั้งการกระทำบางอย่าง เป็นการหย่าที่ไม่ถูกต้อง(Sabiq , 1995:402)

การหย่าโดยขาดเจตนา

จากการวิจัยพบว่า มุสลิมในจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่ถือว่า การหย่าโดยไม่มีเจตนาหย่า เช่น การล้อเล่นหรือการพลั้งเผลอ เป็นการหย่าที่ต้องตามกฎหมาย ซึ่งเป็นทัศนะของนักกฎหมายอิสลามส่วนใหญ่ ส่วนครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ เห็นว่า การหย่าโดยขาดเจตนา เป็นการหย่าที่เป็นโมฆะ ทัศนะนี้เป็นทัศนะของของมาลิก อะหมัด อัศศอดิก อัลบากิร และอื่นๆ

นักกฎหมายอิสลามส่วนใหญ่อาศัยหลักฐานดังนี้

عن ابي هريرة رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
ثلاث جدهن جد وهزلهن جد النكاح والطلاق والرجعة

ความว่า “ จากอนุสุรเราะฮะฮ์ – รอฎิยัลลอฮูอันฮุ- กล่าวว่่า ท่านรอซูลุลลอฮ์ ศอลัลลอฮุอลัยฮิวะสัลลัม กล่าวว่่า สามประการที่การทำจริงของมันเป็นจริง การล้อเล่นของมันเป็นจริง คือ การสมรส การหย่า และการคืนดี ”

บันทึกโดยนักรายงานทั้งสี่¹ ยกเว้นอันนะสาอีย์ หากิมเห็นว่่าเป็นหะดิษเศาะฮิหฺ (Al-San’ani ,1994: 257) อัลบานีย์เห็นว่่า เป็นหะดิษหะสัน บันทึกโดยอบูดาวูด เลขหะดิษ 2194 ติริมิซีย์ 1/223 อิบนุมาญะฮ์ 2039 คาร์ฤศนีย์ 397 หากิม 2/198 ทั้งหมดรายงานจากอับดุลเราะฮะฮ์มาน บินหะบิบ จากอะคอฮ์ บินอบีเราะฮะบาส จากอิบนุมาฮิก จากอนุสุรเราะฮะฮ์ (Al- Albani , 1985a : 228)

¹ ผู้รายงานทั้งสี่ หมายถึง อบูดาวูด ติริมิซีย์ นะสาอีย์ และอิบนุมาญะฮ์ (Al-Asqalani ,1351 A.H : 2)

หะดีษนี้ถูกโต้แย้งว่า ในสายรายงานของอัศคาร์อัลกุฎนีย์ มีอัปศุรเราะหฺมาน บินหะบิบ บินอิซร็อก เป็นผู้ซึ่งนักหะดีษขัดแย้งกัน อันนะสาอียักกล่าวว่า เป็นผู้รายงานหะดีษนุ้ญกัร แต่บางท่านกล่าวว่าไว้วางใจได้ ด้วยเหตุนี้อัลหาฟิซจึงเห็นว่าเป็นหะดีษหะสัน (Al-Shaukani, n.d.:235)

ส่วนผู้ที่เห็นว่าการหย่าดังกล่าวเป็น โฆนะฮฺอศัยหลักฐานดังต่อไปนี้
 อัลดอฮฺ ตะอาลา ตรีศว่า

وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٧﴾

“ความว่า” และหากพวกเขาเจตนาหย่า แท้จริงอัลดอฮฺเป็นผู้ได้ยิน เป็นผู้รู้ ” (อัลบะเกาะเราะฮฺ : 227)

โองการนี้บ่งชี้ว่า เจตนาถือเป็นมาตรฐาน ส่วนผู้ที่ล้อเล่นคือผู้ไม่มีเจตนา (Al-Shaukani, n.d.:235)

จากการพิจารณาหลักฐานของทั้งสองทัศนะ ชัยยิด ตาบิก เห็นว่าทัศนะที่สองมีน้ำหนักมากกว่าโดยให้เหตุผลว่า เนื่องจากเจตนาคือสิ่งที่ผู้กระทำประสงค์จากการปฏิบัติของเขา และท่านรอซูลุลลอฮฺ สอลลัลลอฮูอลัยฮิอะสลัม ก่อว่า

!نما الأعمال بالنيات! “ความว่า” ทุกๆ การกระทำขึ้นอยู่กับเจตนา ” (บันทีก โดยนุคคอรีย กิตาบปฎุมวะหฺยู บาบปฎุมวะหฺยูต่อท่านรอซูลุลลอฮฺ สอลลัลลอฮูอลัยฮิอะสลัมเป็นอย่างไร เลขหะดีษ 1 ,1998 : 21)

การหย่าจึงเป็นการกระทำที่ต้องอาศัยเจตนา ส่วนผู้ที่ล้อเล่นไม่มีเจตนา และนุคคอรียได้รายงาน จากอิบนุอับบาสว่า الطلاق عن وطر “ความว่า” การหย่าจากเจตนา ” (Al-Bukhari ,1998: 1043)

อัลอัศกอธานีให้ความหมายว่า ผู้ชายไม่หย่าภรรยาออกจากกรณีจำเป็น เช่น การฝ่าฝืนคำสั่งของอัลดอฮฺ (Al-Asqalani ,1987 : 304) ส่วนอิบนุคัยมียะฮฺ ให้ความหมายว่า หมายถึงเจตนาของผู้หย่า โดยให้เหตุผลว่า อิบนุอับบาส อธิบายหะดีษนี้ว่า การหย่าจะมีผลสำหรับผู้เจตนาหย่าเท่านั้น ส่วนผู้ที่ไม่ต้องการหย่า เช่น ผู้กล่าวคำสาบาน หรือผู้ถูกบังคับ การหย่าของเขาไม่มีผล (Ibn Taimiah ,n.d.c. : 61)

การหย่าขณะโกรธอย่างรุนแรง

มุสลิมในจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่ถือทัศนะทางกฎหมายอิสลามที่อนุญาตให้ผู้ควบคุมสติไม่ได้เนื่องจากความโกรธอย่างรุนแรงทำการหย่า และถือว่าการหย่าที่ถูกต้อง แต่มีบางส่วนถือทัศนะที่ว่า ไม่อนุญาต

โดยที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ใต้ ครูและครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามส่วนหนึ่งเห็นว่า การหย่าขณะ โกรธอย่างรุนแรงเป็นการหย่าที่ถูกต้องและมีผลตามกฎหมายอิสลาม ซึ่งทัศนะนี้เป็นทัศนะของนักกฎหมายอิสลามส่วนใหญ่ โดยให้เหตุผลว่าความหมายของคำพูดไม่มีการเปลี่ยนแปลงตามความพึงพอใจ หรือความไม่พอใจของอารมณ์ มิหนำซ้ำความ โกรธยังเป็นตัวชี้ว่ามีเจตนาที่จะหย่าจริงๆ (Hauwas,1994:292)

ส่วนครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่เห็นว่า การหย่าขณะ โกรธอย่างรุนแรงเป็นการหย่าที่ไม่ชอบและไม่มีผลตามกฎหมายอิสลามแต่ประการใดๆทั้งสิ้น

ทัศนะนี้ เป็นทัศนะของนักกฎหมายอิสลามที่ถือเอานัยจากอัลกุรอาน สุนนะฮ์ ทัศนะของเศาะฮาบะฮ์ ตาบิอิน และนักกฎหมายอิสลามชั้นนำ และจากการวิเคราะห์และ การกียาส

อัลลอฮฺ ตะอาลา ตรัสว่า

(لا يؤاخذهم الله باللغو في أيمانكم و لكن يؤاخذكم بما كسبت قلوبكم)

ความว่า อัลลอฮฺไม่ถือเอาการสาบานโดยไม่ตั้งใจของพวกท่าน แต่พระองค์จะถือเอาเฉพาะที่หัวใจของพวกท่านต้องการ (อัลบะเกาะเราะฮ์ : 125)

อิบนุญะรีร อธิบายไว้ในตัฟซีรของท่านว่าอิบนุอับบาส กล่าวว่า การสาบานโดยไม่ตั้งใจได้แก่การสาบานขณะ โกรธ และตอวุสเห็นว่า การสาบานขณะ โกรธไม่ต้องจ่ายกัฟฟาเราะฮ์ โดยอ้างอิงอายะฮ์ดังกล่าว ดังนั้นเนื้อหาของอายะฮ์นี้จึงหมายถึง อัลลอฮฺไม่ยึดถือคำพูดต่างๆ ที่ไม่ได้เกิดขึ้นด้วยความตั้งใจ (Ibn Qaiyim , 1986 : 30 -32)

ท่านศาสตาดมุฮัมมัด คอลลิลลอฮฺอะลยฮิวะสัลลัมกล่าวว่า

عن عائشة رضي الله تعالى عنها عن النبي صلى الله عليه وسلم قال لا طلاق ولا عتاق في إغلاق

ความว่า “ไม่มีการหย่า และไม่มีการปล่อยทาส ขณะถูกปิดกั้น “

(บันทึกโดย อิบน์มาญะฮฺ เลขหะดีษ 2046 บทการหย่าของผู้ถูกบังคับและผู้หลงลืม)
อัลบานีย์เห็นว่าเป็นหะดีษหะสัน บันทึกโดย อะหมัด 6/276 อนุควาอุด 2193 อิบน์มาญะฮฺ 2041
คาร์กูตนี 440 หากิม 2/198 บัยหะกี 7/357 (Al-Albani,1985a : 113)

อนุควาอุดได้ตีความคำว่า ถูกบังคับ ว่าหมายถึงความโกรธ อนุอุบัยยะฮฺและท่านอื่นๆ
ตีความว่าหมายถึงการถูกบังคับ ส่วนนักกฎหมายอิสลามบางท่านตีความว่าหมายถึงวิกลจริต
อิหม่ามบุคคอรีย์มีความเห็นว่า หมายถึง การหย่าขณะโกรธ โดยตั้งชื่อบทในตำราของท่านว่า บท
ว่าด้วยการหย่าในขณะที่ถูกบังคับ เมาและวิกลจริต โดยได้แยกแยะระหว่างการปิดและวิธีการ
อื่นๆ (Ibn Qaiyim , 1986 : 28 - 29)

การหย่าขณะควบคุมสติไม่ได้เนื่องจากความเมา

มุสลิมในจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่เห็นว่า การหย่าขณะควบคุมสติไม่ได้เนื่องจาก
ความเมา เป็นการหย่าที่ถูกต้องและมีผลตามกฎหมาย โดยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด โต๊ะครูและครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามส่วนหนึ่ง
เห็นว่า เป็นการหย่าที่ถูกต้องและมีผลตามกฎหมาย ในขณะที่ครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา
อิสลามส่วนใหญ่เห็นว่า เป็นการหย่าที่โมฆะ ไม่มีผลตามกฎหมายอิสลามแต่ประการใดทั้งสิ้น

ทัศนะของมุสลิมในจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่ สอดคล้องกับทัศนะของนักกฎหมาย
อิสลามส่วนใหญ่ เช่น สะอีด บินมุสลิฮิบ หะสันอัลนัคอฮียี อิบรอฮีม อัชชูฮรี อัชชะบียี อัลเอา
วาอียี อัชเชารีเย มาลิก อนุหะนีพะฮฺ ซาฟีอียี และอื่นๆ นอกจากนั้น ทัศนะนี้ยังเป็นทัศนะของ
เหล่าเศาะหาบะฮฺและคานี้อีกหลายท่าน เช่น อิบน์อับบาส อิบน์อุมัร อัฎฎอฮาก มุญาฮิด
สุลัยมาน บินยะฮ์ซาร์(Al-Shaukani,n.d.:236-237)

ทัศนะนี้อาศัยหลักฐานว่า การกระทำของผู้ที่ศาสนาไม่เอาความ มีสามประเภทเท่า
นั้นคือการกระทำของ เด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ผู้นอนหลับ และผู้วิกลจริต ท่านศาสดามุหัมมัด
สอดลัดลอสู่อาลัยฮิวะสลัลลัม กล่าวว่า

عن عائشة قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم رفع القلم عن ثلاثة عن النائم
حتى يستيقظ وعن الغلام حتى يحتلم وعن المجنون حتى يفيق

ความว่า "ปากกาถูกละจากสามประการ จากคนนอนจนกระทั่งตื่น และจากเด็กจน
กระทั่งบรรลุนิติภาวะ และจากคนวิกลจริตจนกว่าจะมีสติปัญญา "

บันทึกโดย อิบน์ฮิบบาน เลขที่ 142 (Markaz al- Turath li Abhath al Hasib al ali , 1997) อัลบานีย์ เห็นว่าเป็นหะดิษเศาะฮีหฺ (Al-Albani,1985a : 111)

ซึ่งคนเขาไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งจากบุคคลเหล่านั้น เขายังต้องชดใช้การละหมาด การถือศีลอด และอื่นๆ ปากกามีได้ถูกละจากเขาค้างกับคนวิกลจริต (Hauwas,1994:288)

นักกฎหมายอิสลามส่วนใหญ่อาศัยหลักฐานจากคำกล่าวของท่านอลี บินอบีตอลิบ ว่า ท่านจะเห็นว่าเมื่อเขาเมา เขาจะพูดเลอะเทอะ เมื่อพูดเลอะเทอะก็มีการใส่ร้ายผู้อื่น และโทษของผู้ใส่ร้ายผู้อื่นคือการ โบย 80 ครั้ง (Hauwas,1994:288) โดยท่านถือว่าคนเมาเหมือนกับคนปกติ

นักกฎหมายอิสลามส่วนใหญ่ยังเห็นว่า คนเขายังอยู่ในภาวะบังคับทางศาสนา เขาจึงต้องรับผิดชอบต่อคคืออาญาที่เขาก่อขึ้น การถือว่าการหย่าของเขามีผลก็เป็นการลงโทษอย่างหนึ่ง (Al-Shaukani, n.d. : 237)

ทัศนะทางกฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดก ตามทัศนะของนักกฎหมายอิสลามส่วนใหญ่ในประเด็นดังกล่าว เป็นทัศนะที่ได้รับการโต้แย้งจากนักวิชาการ อิสลามร่วมสมัยมากมาย

เชคมุฮัมมัด เมาะซาดี และเชคยูซุฟ อัลกอฎอวีย์ เห็นว่า การหย่าตามคำสอนของอิสลามมีรูปแบบ เวลาและสถานที่ที่แน่นอน อิสลามไม่อนุญาตให้มีการหย่าตามอำเภอใจของสามี วิธีการหย่าต้องเป็นไปตามวิธีการของกูรอ่านและสุนนะฮฺเท่านั้น ส่วนการหย่าในรูปแบบดังกล่าวไม่มีปรากฏหลักฐานความเป็นมาจากท่านนบีมุฮัมมัด สอลฯ จึงถือว่าเป็นวิธีการที่เป็นโมฆะ

ท่านนบีมุฮัมมัด สอลฯ กล่าวว่า

عن عائشة رضي الله تعالى عنها قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
من أحدث في أمرنا هذا ما ليس فيه فهو رد

ความว่า ” ผู้ใดอุตริในเรื่องของเรา โดยที่มัน ไม่ได้เป็นเรื่องของศาสนา สิ่งนั้นถูกละทิ้ง”

บันทึกโดยบุคคอรีย์ เลขหะดิษ 2697 ก็ตามการปรองดอง บาบเมื่อปรองดองกันด้วยความอยุติธรรม เป็นการปรองดองที่ถูกยกเลิก (Al-Bukhari ,1998 : 514)

ผู้ที่หย่ามันจะต้องอยู่ในภาวะปกติ มีสติสัมปชัญญะ และมีเจตนาที่จะหย่าอย่างชัดเจน หากว่า ผู้หย่าไม่อยู่ในภาวะปกติ เช่น มึนเมา อยู่ในความโกรธจนควบคุมสติไม่ได้ หรือไม่มีเจตนาที่จะหย่า การหย่าของบุคคลเหล่านี้เป็นโมฆะ การอนุญาตให้หย่าในรูปแบบดังกล่าวเป็น

การประทุษร้ายต่อสถาบันครอบครัวของมุสลิมให้พังทลายลงอย่างง่ายดาย (Al-Ghazali ,1996 : 163 – 164 , Al-Qardhawi ,1993 : 345 –346)

ส่วนครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่เห็นว่า การหย่าของผู้ควบคุมสติ ไม่ได้เนื่องจากความเมา เป็นการหย่าที่โมฆะ ไม่มีผลตามกฎหมายอิสลามแต่ประการใดทั้งสิ้น

ทัศนะนี้เป็นอีกทัศนะหนึ่งของชาฟีอีย์และอะหมัดตามสายรายงานหนึ่ง อูสมาน บินอัฟฟาน ญาบิร บินเศด เป็นทัศนะของอิบนุอับบาสในอีกสายรายงานหนึ่ง นาสเร ดาอุด ยะหฺยา บินสะอีดอัลอันศอรียฺ รอบีอะฮฺ อัลลัยษฺ บินสะด์ มุขนียฺ และอื่นๆ (Al-Shaukani,n.d.:236-237,Hauwas,1995:289)

ทัศนะนี้ให้เหตุผลว่า การหย่าของคนเมาเป็นโมฆะ เนื่องจากเขาขาดความเข้าใจ และขาดความประสงค์ที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Al-Muhalla,1995:334) และเนื่องจากเขาเป็นผู้ขาดสติสัมปชัญญะ ซึ่งการมีสติสัมปชัญญะเป็นเงื่อนไขของการประกอบธุรกรรมต่างๆ (Hauwas,1994:289)

อิบนุคัยมียะฮฺ ให้ทัศนะว่า ในเมื่อการหย่าของเด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ไม่มีผลทางกฎหมาย การหย่าของคนเมาย่อมควร ไม่มีผลทางกฎหมายยิ่งกว่า เนื่องจากขณะที่มาอิซ สารภาพผิด ท่านนบี สอดคล้องต่ออะลัยฮะซัลลัมกล่าวแก่เขาว่า أَبُكَ جُنُونٌ ความว่า “เธอวิกลจริตหรือ?” แล้วท่านใช้ให้ดมปากของเขาเพื่อยืนยันว่าไม่ได้เมา เหตุการณ์นี้ชี้ให้เห็นว่า การสารภาพของคนเมาเป็นโมฆะ มีรายงานยืนยันว่าเศาะฮาบะฮฺหลายๆท่าน เช่น อูษมาน บินอัฟฟาน อับดุลลอฮฺ บินอับบาส และท่านอื่นๆ มีทัศนะว่า การหย่าของคนเมาไม่มีผลทางกฎหมายอิสลาม และไม่มีการรายงานว่าเศาะฮาบะฮฺท่านอื่นๆ มีความเห็นขัดแย้งกับท่าน ” (Ibn Taimiah,n.d.b.:117)

อิบนุกอยยิมสนับสนุนทัศนะนี้ และให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า เนื่องจากอัลลอฮฺ ตะอาลา ตรัสว่า

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ

ความว่า “ โอ้เหล่าชนผู้ศรัทธา จงอย่าเข้าใกล้การละหมาด ขณะที่พวกท่านเมาเลยจนกว่าจะรู้ตัวในสิ่งที่พูด...” (อันนิสาอ : 43)

โองการนี้แสดงให้เห็นว่าอัลลอฮ์ไม่ยึดถือคำพูดของเขา เนื่องจากเขาไม่รู้ตัวในสิ่งที่พูด (Hauwas,1994:289)

ทัศนะที่เห็นว่าการหย่าของผู้ควบคุมสติไม่ได้เนื่องจากความมึนเมาเป็นการหย่าที่ไม่ถูกต้อง จึงถูกนำไปบัญญัติในกฎหมายลักษณะครอบครัวของประเทศอียิปต์ ฉบับที่ 25 /1929 มาตราที่ 1 บัญญัติว่า การหย่าของคนเมาและคนที่ถูกบังคับ ไม่มีผลตามกฎหมาย (Hauwas ,1995:290)

การจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูหลังการหย่า

มุสลิมส่วนใหญ่ในจังหวัดสงขลา โดยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ไต่สวนฎีกาถือปฏิบัติตามทัศนะของชาฟีอีห์ตามสายรายงานหนึ่ง ที่มีทัศนะว่า นัฟเกาะฮ์ ไม่รวมถึงยารักษาโรค กฎหมายอิสลามที่มุสลิมส่วนใหญ่ในจังหวัดสงขลาใช้ไม่ได้บัญญัติให้สามีจ่ายค่ายาหรือค่ารักษาพยาบาลทางการแพทย์แก่ภรรยา

อัลมะฮัลลีย์ และอุมัยเราะฮ์ ให้เหตุผลของทัศนะนี้ว่า เนื่องจากสิ่งดังกล่าว เป็นการรักษาดูแลร่างกาย จึงเป็นเสมือนบทบัญญัติที่ไม่วาญิบให้ซ่อมแซมบ้านที่เช่าอาศัยที่จำรูคตีกหอรอ (al-Mahalli , 1995 : 74 , Al - Qalyubi wa Umairah. 1995: 74) (Al-Nawawi,1995:74) ดังนั้นหลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกจึงกำหนดให้สามีจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูเฉพาะค่าอาหาร ที่อยู่อาศัยเครื่องนุ่งห่ม โดยไม่รวมถึงค่ายารักษาโรค ทัศนะนี้กระทรวงยุติธรรมเคยทักท้วง โดยเสนอให้ใช้ทัศนะของนะวาอีย์ในหนังสือบางเล่มที่เห็นว่าค่าอุปการะเลี้ยงดูรวมถึงค่ายารักษาโรคด้วย แต่บรรดาโต๊ะโต๊ะยุติธรรมไม่เห็นชอบ โดยอ้างว่าอาจเป็นทัศนะของมัซฮับอื่นไม่ใช่ของมัซฮับชาฟีอีห์ (หลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก , ม.ป.ป.:52 –55, 162-163) การที่มุสลิมส่วนใหญ่ในจังหวัดสงขลามีแนวคิดดังนี้ เป็นการยืนยันว่า หากทัศนะของนะวาอีย์ในหนังสือต่างๆมีความแตกต่างกัน ผู้ปฏิบัติตามมัซฮับชาฟีอีห์จะถือปฏิบัติทัศนะในหนังสือมินฮาดุดตอลิมีน ¹

¹ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับความสำคัญของหนังสือมินฮาดุดตอลิมีน หน้า 132

ในขณะที่กลุ่มครุสตอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ในจังหวัดสงขลา เห็นว่าค่ายาและค่ารักษาพยาบาลทางการแพทย์รวมอยู่ในค่าอุปการะเลี้ยงดูที่สามีต้องจ่ายแก่ภรรยา เนื่องจากยารักษาโรคเป็นการป้องกันรักษาชีวิตจึงเป็นเสมือนค่าอุปการะอื่น ๆ

ทัศนะนี้เป็นทัศนะที่มีน้ำหนักมากกว่า เนื่องจาก อัลลอฮ์บัญญัติให้สามีเอาใจใส่ดูแลภรรยาด้วยดี อัลลอฮ์ ตะอาลา ตรัสว่า

وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ

ความว่า “และจงอยู่กับพวกนางด้วยดี” (อันนิสาฮ์ : 19)

และตรัสว่า

وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ

ความว่า “และพวกนางมีสิทธิเช่นเดียวกับหน้าที่อันชอบธรรม” (อัลบะเกาะเราะฮ์ สุ : 228)

และเป็นทัศนะที่อยู่ในความหมายกว้างๆของหะดีษ ที่ท่านรูดุฏลลอฮ์ ศอลลัลลอฮุ อะลัยฮิวะสลัม กล่าวไว้ **خذي ما يكفيك** ความว่า “เธอจงเอาสิ่งที่พอเพียงสำหรับเธอ ” และความหมายกว้างๆของอัลกุรอาน **رُزِقْنَهُنَّ** ความว่า “และปัจจัยยังชีพสำหรับพวกนาง (อัลบะเกาะเราะฮ์ : 233)

จากการวิจัยพบว่ามุสลิมในจังหวัดสงขลามีการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูหลังการหย่า น้อยอย่างยิ่ง ทั้งๆที่นักกฎหมายอิสลามทุกมัชฮับเห็นพ้องกันว่า สามีจะต้องจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูแก่ภรรยา ขณะที่ภรรยาขึ้นอยู่กับระหว่างอิดคะฮ์รอจีย (Al-Jaziri , 1990 : 502 – 503)

ส่วนอิดคะฮ์บาอิน มุสลิมในจังหวัดสงขลาซึ่งใช้ทัศนะของนักกฎหมายอิสลามมัชฮับ ซาฟีอีย ไม่มีการจ่ายนัฟเกาะฮ์หลังการหย่าแก่ภรรยาที่อยู่ในอิดคะฮ์บาอิน เพราะบทบัญญัติของกฎหมายอิสลาม ตามทัศนะของนักกฎหมายอิสลามมัชฮับซาฟีอียไม่กำหนดให้ปฏิบัติ และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการมัชฮิด ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรงก็ไม่ได้กำหนดระเบียบรูปแบบและวิธีการหย่าที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตามบทบัญญัติของกฎหมาย อิสลาม

ส่วนการอุปการะเลี้ยงดูบุตรหลังการหย่า กฎหมายอิสลามกำหนดให้สามีจะต้องจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรจนกระทั่งบรรลุนิติภาวะ แต่มุสลิมในจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่ไม่จ่ายค่าเลี้ยงดูบุตรที่อาศัยอยู่กับภรรยาที่ถูกลหย่า

การไม่จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูหลังการหย่าเนื่องจากสาเหตุต่อไปนี้

1. มีการอนุญาตให้หย่าตามลำพังระหว่างสามีภรรยา โดยไม่มีผู้เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หรือคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดร่วมพิจารณาคำพิพากษา ทำให้ไม่มีการตกลงเรื่องการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูหลังการหย่า
2. การขาดความเข้าใจ และไม่เห็นความสำคัญของการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูหลังการหย่า
3. การไม่มีกฎหมายหรือระเบียบกำหนดรูปแบบและขั้นตอนของการหย่า การจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูหลังการหย่าที่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม
4. สตรีไม่มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิของตน ที่พึงได้รับการอุปการะเลี้ยงดูหลังการหย่า ขณะมีครรภ์หรือไม่มีครรภ์ คำนำนม ค่าอุปการะบุตรหลังการหย่า

การจ่ายมรดอะฮ์

มุสลิมในจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่ถือปฏิบัติตามที่สนะของมัซฮับชาฟีอีที่เห็นว่าสามีจะต้องจ่ายมรดอะฮ์แก่ภรรยาที่ถูกหย่าก่อนและหลังร่วมประเวณี

มุสลิมในจังหวัดสงขลามีการจ่ายมรดอะฮ์ก่อนการร่วมประเวณี แต่ในกรณีหย่าหลังจากร่วมประเวณี มุสลิมในจังหวัดสงขลาไม่มีการจ่ายมรดอะฮ์หลังการหย่า ซึ่งเป็นการกระทำที่ขัดแย้งกับบทบัญญัติของศาสนาอิสลามเป็นอย่างยิ่ง

ปัญหาการไม่จ่ายมรดอะฮ์กรณีหย่าหลังการร่วมประเวณี เป็นปัญหาหลักอีกปัญหาหนึ่งของการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดกของมุสลิมในจังหวัดสงขลา เนื่องจากมุสลิมในจังหวัดสงขลาไม่มีการนำบทบัญญัตินี้มาปฏิบัติทำให้หญิงที่ถูกหย่าไม่ได้รับสิทธิที่ควรได้ตามกฎหมายอิสลาม

การไม่จ่ายมรดอะฮ์เนื่องจากสาเหตุต่อไปนี้

1. การขาดความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายอิสลามว่าด้วยการจ่ายมรดอะฮ์
2. การไม่มีกฎหมายหรือระเบียบกำหนดรูปแบบและขั้นตอนการจ่ายมรดอะฮ์
3. สตรีไม่มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิของตน ที่พึงได้รับมรดอะฮ์หลังการหย่า

ลักษณะการใช้กฎหมายอิสลามด้านองค์กรบริหารกฎหมาย

การใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดก ของมุสลิมในจังหวัดสงขลา เป็นการใช้กฎหมายอิสลามจากตำรากฎหมายอิสลาม โดยมิได้มีการรวบรวมเป็นประมวลกฎหมาย ทำให้การใช้กฎหมายอิสลาม ไม่สะดวกและไม่สามารถทำการตัดสินใจให้ลุล่วงเด็ดขาดไปโดยง่ายและรวดเร็วได้ ในขณะที่โลกมุสลิมเห็นความสำคัญของฟื้นฟูกฎหมายอิสลาม โดยการประมวลเป็นกฎหมายตามแบบกฎหมายสมัยใหม่มาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 มีการประมวลเป็นกฎหมายตามแบบกฎหมายสมัยใหม่ในด้านการเรียบเรียง การแบ่งประเภท การกำกับหมายเลข ใช้ภาษาที่ชัดเจน และระบุเพียงความเห็นเดียวในแต่ละเรื่อง โดยไม่ระบุนความขัดแย้งระหว่างความเห็นต่าง ๆ เพื่อความสะดวกในการตัดสินใจ โดยประมวลกฎหมายอิสลามฉบับแรก คือ หนังสืออัลอะห์กาม อัลอัลดียะฮ์ ซึ่งทำโดยนักปฏิรูปมุสลิมในอาณาจักรออตโตมานียะฮ์ (Ottoman Dynasty) ในปี ฮ.ศ.1286/ค.ศ.1869 (Ubadah, 1968: 308)

ต่อมารัฐบาลอียิปต์ได้ออกกฎหมายฉบับที่ 25/1920 ซึ่งประกอบด้วยเรื่องการเลี้ยงดู อดิละฮ์ การหย่าสาบสูญ การหย่าเนื่องจากสภาพร่างกายหรือจิตใจมีความบกพร่อง กฎหมายฉบับที่ 25/1929 ว่าด้วยการหย่า การอ้างเป็นทายาท คำมะฮูร์ คำอุปการะเลี้ยงดู กฎหมายฉบับที่ 77/1943 ว่าด้วยมรดก กฎหมายฉบับที่ 48/1946 ว่าด้วยวิกาลี กฎหมายฉบับที่ 71/1946 ว่าด้วยพินัยกรรม ประเทศอิรักมีการประมวลกฎหมายมรดกในปี ค.ศ.1959 ต่อมาได้มีการแก้ไขปรับปรุง ในปี ค.ศ. 1963 (Al-Haj, 1992 : 457-482)

การใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดกของมุสลิมในจังหวัดสงขลา จากตำรากฎหมายอิสลาม โดยมิได้มีการรวบรวมเป็นประมวลกฎหมาย จึงไม่สอดคล้องกับระบบกฎหมายอิสลามที่เป็นอยู่ในโลกมุสลิมปัจจุบัน

เอกสารการจดทะเบียน

ด้านเอกสารการจดทะเบียน ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลาและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด มีการจดทะเบียนที่มีรายละเอียดเหมือนกัน 2 ประการคือ การจดทะเบียนสมรสและทะเบียนหย่า แต่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีเอกสารเพิ่มเติมจากของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด คือแบบการฟ้องร้องต่างๆ

การใช้กฎหมายอิสลามโดยไม่มีกฎหมายรองรับ

การใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดกโดยไม่มีกฎหมายรองรับ เป็นส่วนที่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ทั้งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ใต้ครุอุปเอาะ และครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เห็นพ้องต้องกันว่าเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาในการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดกของมุสลิมในจังหวัดสงขลา ยิ่งไปกว่านั้นตามหลัก คำสอนของศาสนาอิสลาม ศาสนาอิสลามได้กำหนดให้คุณธรรมและกฎหมายบ้านเมืองต้องสนับสนุนซึ่งกันและกัน การไม่มีกฎหมายมารองรับการใช้กฎหมายอิสลาม จึงไม่สอดคล้องกับคำสอนของอิสลาม การไม่มีกฎหมายรองรับการใช้กฎหมายอิสลาม ลักษณะครอบครัวและมรดกของมุสลิมในจังหวัดสงขลาเป็นสาเหตุโดยตรงของปัญหาการไม่สะดวกในการพิจารณาคดีความ การพิจารณาคดีความ การบริหารกฎหมาย มีรูปแบบที่ไม่แน่นอน ไม่สามารถใช้ประสิทธิภาพ ความรู้ความสามารถในการใช้กฎหมายอิสลาม ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ ได้ โดยเฉพาะตำแหน่งที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญ เช่น ผู้สืบสวนสอบสวน ผู้พิจารณาคัดสินคดีความ ฝ่ายธุรการ การที่มุสลิมบางส่วนไม่ยอมรับการตัดสินคดีความ ตามกฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดก ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลาและคณะกรรมการมัสยิด

ด้วยสาเหตุนี้ทำให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ใต้ครุและครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เห็นพ้องต้องกันว่า ควรจะมีกฎหมายรับรองการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดกของมุสลิมในจังหวัดสงขลา

ความเห็นพ้องต้องกันดังกล่าวเป็นไปตามคำสอนของอัลลอฮ์ สุนนะฮ์ของท่านรศูลุลลอฮ์ สอดลัดลอสูอะลัยฮะสลัม และหัตตะนะฮ์ของนักคิด นักวิชาการ และนักกฎหมายอิสลาม

อัลลอฮ์ ตะอาลา ตรัสว่า

قَالَ وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُخَرِّجُوا فِيكَ شَاجِرًا
بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ
وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿١٥﴾

ความว่า” ขอสาบานด้วยองค์บิดาของเจ้า พวกเขายังไม่ศรัทธา จนกว่าจะยอมมอบอำนาจการตัดสินแก่เจ้า ในกรณีพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างพวกเขา หลังจากนั้นพวกเขาไม่รู้สึกรังเกียจใจใดๆต่อสิ่งที่เจ้าตัดสิน และยอมอ่อนน้อมศิโรราบด้วยความเต็มใจ “ (อัล-นิสาอ : 65)

เอาดะฮฺ (1994 :112) เห็นว่า อิสลามเป็นทั้งความเชื่อความศรัทธาและหลักปฏิบัติ โดยที่หลักศรัทธาและหลักปฏิบัติ ไม่สามารถบังเกิดได้ นอกจากจะต้องสร้างระบบที่ครอบคลุมทุกๆเรื่องราวในชีวิตมนุษย์ และจัดระบบค่านิยมของผู้คนทั้งปัจเจกชนและสังคม

อิสลามในฐานะหลักศรัทธา คือการศรัทธาค่ออัลลอฮฺ มาลาอิกะฮฺ คัมภีร์ ศาสนทูต และวันสุดท้าย แต่ในฐานะหลักปฏิบัติ ได้ครอบคลุมชีวิตมนุษย์อย่างเบ็ดเสร็จ อีกทั้งได้กำหนดแนวทางและเป้าหมายของชีวิต

อิสลามในฐานะหลักปฏิบัติ ได้วางกรอบให้กับมุสลิมในทุกๆด้าน ทุกความเคลื่อนไหวทุกความรู้สึกนึกคิด คำพูด และการกระทำของมนุษย์

ฮอฟแมน (1993:178) มีความเห็นสอดคล้องกับทัศนะดังกล่าว โดยเห็นว่า ในอิสลามไม่มีการกระทำใดที่ที่ไม่มีคุณลักษณะทางกฎหมาย ด้วยเหตุนี้เองกฎหมายอิสลามจึงประมวลถึงการจัดระบบการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งเรื่องเล็กและเรื่องใหญ่

อับดุลฮามิดมียะฮฺ เห็นว่า คำสอนของอัลกุรอานจะต้องควบคู่กับอำนาจรัฐ เนื่องจากอัลลอฮฺ ตะอาลา ตรัสว่า

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ

وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ

فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ

إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٦٥﴾

ความว่า “แท้จริงเราได้ส่งเหล่าทูตของเรามาพร้อมสิ่งที่ชัดเจน และเราประทานคัมภีร์และมาตรวัดมาพร้อมกับพวกเขา เพื่อให้มวลมนุษย์จักได้ดำรงอยู่กับความเที่ยงธรรม และเราประทานเหล็ก ที่มันมีความแข็งแกร่งและยังผลประโยชน์ต่อมวลมนุษย์ เพื่ออัลลอฮฺจะได้ว่าใครบ้างที่ช่วยเหลืออัลลอฮฺและเหล่าทูตของพระองค์ แท้จริงอัลลอฮฺเป็นผู้ทรงพลัง ผู้ทรงศักดิ์ “ (อัลหะคีด : 25)

อิบนุคัยมียะฮฺ เห็นว่า คำว่า เหล็กในอัลกุรอาน โองการดังกล่าว มีนัยว่า อำนาจอรัฐ
เนื่องจากญามีร์ได้กล่าวว่

روى عن جابر بن عبد الله رضى الله عنهما قال امرنا رسول الله صلى الله عليه
وسلم ان نضرب بهذا يعنى السيف من عدل عن هذا يعنى المصحف

ความว่า “ ท่านรสูลถูกลอบชก สอดลัดลอบชกอะล้วยอิวะตัตลัม บัญชาให้เราใช้สิ่งนี้(หมายถึงดาบ)บังคับผู้เฉไฉออกจากสิ่งนี้(หมายถึงอัลกุรอาน) “ (Ibn Taimiah,n.d.:264)

จากการที่อิสลามกำหนดให้ใช้อำนาจอรัฐส่งเสริมคำสอนและกฎเกณฑ์ของศาสนา ดัง
นั้นศาสนาและกฎหมายจะต้องมีความสอดคล้องกัน อิสลามไม่ยอมรับการแบ่งแยกระหว่าง
กฎหมายและศาสนา

อิสลามสอนว่า การไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น เป็นสาเหตุหนึ่งของ
ปัญหาสังคม อัลลอฮฺ ตะอาลา ตรัสว่า

وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا

ความว่า “ และผู้ใดที่หันเหออกจากการรำลึกถึงเรา เขาจะมีชีวิตอยู่ด้วยความเคียด
ร้อน “ (คอฮา:124)

ขุซุฟ อัลกออรฎอวีย์ เห็นพ้องกับความเห็นข้างต้นโดยท่านเห็นว่า กฎหมายเป็นองค์
ประกอบสำคัญอย่างยิ่งขุดในสังคม สังคมต้องมีกฎหมายมาจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่าง
สมาชิกในสังคม ลงโทษผู้ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม เพราะว่าจิตสำนึกและมโนธรรม เพียง
ประการเดียวไม่สามารถควบคุมกลุ่มชน และรักษาความมั่นคงของสังคมได้ อัลลอฮ์จึงได้ส่งศา
สนทูตและคัมภีร์มาเพื่อจัดการชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ให้อยู่กับสังคมธรรม (Al-Qardhawi,
1993 : 159)

อัลลอฮฺ ตะอาลา ตรัสว่า

وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ

ความว่า “ และผู้ใดไม่ตัดสินใจชี้ขาดด้วยสิ่งที่อัลลอฮฺประทานลงมา พวกเขาคือ
พวกเนรคุณ “ (อัลมาอิดะฮฺ : 44)

และ โองการ

وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

ความว่า “ และผู้ใดไม่ตัดสินชี้ขาดด้วยสิ่งที่อัลลอฮ์ประทานลงมา พวกเขาคือพวก
อธรรม “ (อัลมาอิดะฮฺ : 45)

และ โองการ

﴿٤٧﴾ وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الفٰسِقُونَ

ความว่า “และผู้ใดไม่ตัดสินชี้ขาดด้วยสิ่งที่อัลลอฮ์ประทานลงมา เขาคือ พวกฝ่าฝืน”
(อัลมาอิดะฮฺ : 47)

จากโองการดังกล่าว อัลลอฮ์ ตะอาลา บอกว่า ชาวคัมภีร์ก่อน ๆ เป็นพวกเนรคุณ
พวกอธรรม และพวกฝ่าฝืน เนื่องจากการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติที่พระองค์ประทานลงมา
ซึ่งหมายความว่า หากมุสลิมไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติที่พระองค์ประทานลงมาที่เป็น
ดังเช่นชาวคัมภีร์เหล่านั้น (Al-Qardhawi, 1993 : 157-159)

ดังนั้นการ ไม่มีกฎหมายรองรับการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดก
ของมุสลิมในจังหวัดสงขลา จึงถือเป็นการขัดแย้งกับคำสอนของอิสลาม เป็นสาเหตุหนึ่งของ
ปัญหาของมุสลิมในจังหวัดสงขลาบางส่วนหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามกฎหมายอิสลาม ทำให้
กฎหมายอิสลามคือยประสิทธิภาพลงระดับหนึ่ง และถือเป็นการบกพร่องของผู้ที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ตาม จากการวิจัยปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการ ไม่มีกฎหมายรองรับการใช้
กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดกของมุสลิมในจังหวัดสงขลา พบว่าการใช้กฎหมาย
อิสลามลักษณะครอบครัวและมรดกของมุสลิมในจังหวัดสงขลา ประสบปัญหาต่างๆดังนี้

1. มุสลิมบางส่วนไม่มีการขอความยินยอมต่อหญิงที่จะสมรส
2. ใช้กฎหมายอิสลามที่อนุญาตให้ยกเลิกสถาบันครอบครัวหนึ่งๆ ได้อย่างง่าย

โดยอนุญาตให้ มีการหย่าสามเตาะลักในวาระเดียวกัน อนุญาตให้ผู้ควบคุมสติไม่ได้เนื่องจาก
ความเมา ความโกรธอย่างรุนแรง ทำการหย่าได้ ถือว่าผู้ที่กล่าวคำหย่าโดยไม่เจตนา เช่น การล้อ
เล่น การหย่าอย่างมีเงื่อนไข เป็นการหย่าที่มีผลทางกฎหมาย

3. มีการหย่าโดยลำพังระหว่างสามีภรรยาโดยไม่มีการพิจารณาจากผู้เกี่ยวข้อง
คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด หรือคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

4. สามีส่วนใหญ่ไม่มีการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูแก่ภรรยาที่ถูกหย่า

5. มีความไม่สะดวกในการพิจารณาคดีความ เนื่องจากตำรากฎหมายอิสลามที่มุสลิมในจังหวัดสงขลาใช้ เป็นตำรากฎหมายอิสลามที่มีเนื้อหากว้าง
6. การพิจารณาคดีความ การบริหารกฎหมาย มีรูปแบบที่ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับความพร้อมและศักยภาพของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการมัสยิดเป็นสำคัญ
7. ไม่สามารถใช้ประสบการณ์ ความรู้ความสามารถในการใช้กฎหมายอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ ได้ โดยเฉพาะตำแหน่งที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญ เช่น ผู้สืบสวนสอบสวน ผู้พิจารณาคดีคดีความ ฝ่ายธุรการ เป็นต้น
8. มุสลิมบางส่วน ไม่ยอมรับการตัดสินคดีความตามกฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดก ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลาและคณะกรรมการมัสยิด
9. ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ
10. คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดขาดการพัฒนาประสบการณ์การใช้กฎหมายอิสลาม จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งปัญหาดังกล่าว มาจากสาเหตุหลายประการ อันได้แก่
 1. แนวคิดทางกฎหมายอิสลามของมุสลิมในจังหวัดสงขลา
 2. การไม่มีกฎหมายรองรับ
 3. การไม่มีระเบียบว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดกบางประการ เช่น ระเบียบการสมรส ระเบียบการหย่า ระเบียบการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดู
 4. ขาดการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้กฎหมายอิสลามด้านงบประมาณที่จำเป็น
 5. ขาดการพัฒนาประสบการณ์การใช้กฎหมายอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

แนวคิดทางกฎหมายอิสลามของมุสลิมในจังหวัดสงขลา เป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหา เพราะว่า มุสลิมบางส่วน ไม่มีการขอความยินยอมต่อหญิงที่จะสมรส ใช้กฎหมายอิสลามที่อนุญาตให้ยกเลิกสถาบันครอบครัวหนึ่งๆ ได้อย่างง่าย โดยอนุญาตให้ มีการหย่าสามเศาะล้ากในคราวเดียวกัน อนุญาตให้ผู้ควบคุมสติไม่ได้เนื่องจากความเมา ความโกรธอย่างรุนแรง ทำการหย่าได้ ถือว่าผู้ที่กล่าวคำหย่าโดยไม่เจตนา เช่น การล้อเล่น การหย่าอย่างมีเงื่อนไข เป็นการหย่าที่มีผลทางกฎหมาย มีการหย่าโดยลำพังระหว่างสามีภรรยาโดยไม่มีการพิจารณาจากผู้เกี่ยวข้อง มุสลิมส่วนใหญ่ไม่มีการจ่ายค่าเลี้ยงดูแก่หญิงที่ถูกหย่า ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะว่าเป็นการใช้กฎหมาย

อิสลามเฉพาะมัซฮับชาฟีอีห์เป็นการเฉพาะ โดยไม่นำทัศนะทางกฎหมายอิสลามในประเด็นดังกล่าวของมัซฮับอื่นๆมาพิจารณาใช้ตามความเหมาะสม

มุฮัมมัด เนะชาลี เห็นว่า มัซฮับทางกฎหมายอิสลามทั้งหมด ทั้งๆที่มีผู้ยึดถือและไม่ยึดถือ จะต้องถือว่าเป็นทัศนะทางกฎหมาย ที่จะต้องให้เกิดริโดยไม่ยึดติดกับทัศนะใดๆเป็นการเฉพาะ เนื่องจากเป็นทัศนะของผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายอิสลามอย่างยอดเยี่ยม มีความเกรงกลัวต่ออัลลอฮ์ ตะอาลา มีความกล้าหาญในการเผยแพร่ศาสนา และต่อสู้อย่างมั่นคง มีความสันโดษอย่างยิ่งยวด และเป็นผู้รับใช้อัลกุรอานและสุนนะฮ์ การดำเนินหรือดูถูกดูแคลนมัซฮับเหล่านี้ เป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง (Al-Ghazali,1992 : 44 – 45)

เนื่องจากมัซฮับทางกฎหมายอิสลามเหล่านี้ เป็นทัศนะของผู้เชี่ยวชาญในกฎหมายอิสลาม เข้าใจในคัวบทอัลกุรอานและหะดีษ ดังนั้นทัศนะต่างๆเหล่านี้เป็นการใช้ความคิดของผู้ที่เชี่ยวชาญกฎหมายอิสลาม ที่อาจมีถูกมีผิดได้ ต่างไปจากคัวบทอัลกุรอานและหะดีษที่ปราศจากข้อผิดพลาดทุกประการ การที่มุสลิมในจังหวัดสงขลายึดถือทัศนะทางกฎหมายอิสลามของอิหม่ามชาฟีอีห์จึงไม่ใช่เป็นสิ่งที่ผิด หากว่ามีการยอมรับทัศนะอื่นๆอีกเช่นการกระทำของนักกฎหมายอิสลามผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้น

อิหม่ามมาลิกเคยปฏิเสธข้อเสนอของเคาะลีฟะฮ์ ที่ต้องการให้บังคับใช้ความเห็นของท่านในหนังสืออัลมูวัตตะฮ์ โดยให้เหตุผลว่า บางทีเคาะฮ์ฮะบะฮ์ที่กระจัดกระจายอยู่ตามหัวเมืองต่างๆ อาจรู้ในสิ่งที่ท่านไม่รู้

อิบนุญะฮ์ฮุด ไม่ยอมรับการละหมาดเต็มสี่รอกาอัตในวันศุกร์สำหรับผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ เมื่อทราบว่ายุชมาน บินอ์ฟฟาน ปฏิบัติเช่นนั้น ต่อมามีคนเห็นท่านละหมาดเต็มสี่รอกาอัตตามยุชมาน เมื่อคนซักถามถึงเหตุผล ท่านตอบว่าฉันไม่ชอบขัดแย้ง

อิหม่ามอะหมัด บินหัมบัต มีทัศนะว่าการกรอกเลือดทำให้เสียวุฎ มีผู้ถามว่าถ้ามีคนเห็นอิหม่ามกรอกเลือดแล้วทำการละหมาดโดยไม่ทำวุฎใหม่ ท่านจะละหมาดตามเขาหรือไม่ ? ท่านตอบว่า ทำไมฉันจะไม่ละหมาดตามมาลิกและสะอีด บินมุสัฮิบ

อิหม่ามชาฟีอีห์ เคยละทิ้งการอ่านกุนุต ขณะที่ท่านละหมาดพร้อมกับกลุ่มผู้ยึดถือทัศนะหะนะฟีฮ์ในมัสยิดแห่งหนึ่งของกรุงแบกแดด โดยถือว่าเป็นมารยาทตามคำสอนของอิสลามและหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง (Al-Ghazali,1992 : 80 – 81)

ถึงแม้อิสลามจะยอมรับความแตกต่างทางความคิด อนุญาตให้ยึดถือมัซฮับทางกฎหมายอิสลามได้ แต่สิ่งหนึ่งที่มุสลิมพึงระวัง คือการถือว่าความเห็นที่ตนเองยึดถือเป็นศาสนาที่ถูกต้อง ส่วนความเห็นที่ผู้อื่นยึดถือไม่ถูกต้อง เพราะว่าคุณคิดเช่นนี้เป็นอันตรายต่ออิสลามและความเป็นเอกภาพของมวลมุสลิม ตะอาลา ตรัสว่า

وَأَتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمَشْرِكِينَ

مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٣١﴾

ความว่า “ และจงเกรงกลัวพระองค์ และดำรงการละหมาด และอย่าเป็นส่วนหนึ่งของผู้ตั้งภาคี จากบรรดาผู้ที่แบ่งแยกศาสนาของพวกเขา ทุกๆฝ่ายต่างพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ณ ตนเอง ” (อิรรัม:31-32)

การให้เกียรติกับมัชฮับต่างๆในอิสลามจึงเป็นบทบัญญัติทางศาสนา แต่ไม่ได้หมายถึงการยึดติดอยู่กับทัศนะใดๆเป็นการเฉพาะ

อิบน์ค็อยบะฮ์และศานูคิษัยนักรูปอิสลาม แห่งศตวรรษที่ 7-8 แห่งฮิจาเราะฮ์ศักราช เป็นผู้ริเริ่มแนวคิดการรวบรวมทัศนะที่เหตุผลน้ำหนักจากทุกมัชฮับมาใช้ โดยไม่ยึดติดกับทัศนะใดๆเป็นการเฉพาะ และนักคิดอิสลามยุคใหม่จึงเห็นพ้องต้องกันว่า จะต้องให้เกียรติแก่มัชฮับต่างๆ โดยไม่ยึดติดกับมัชฮับใดๆเป็นการเฉพาะ ไม่ใช่ยึดถือโดยไม่คำนึงถึงน้ำหนักของหลักฐาน (Al-Qardhawi : 1995:176 – 178)

อย่างไรก็ตามในการแก้ไขปัญหาแนวคิดทางกฎหมายอิสลามของมุสลิม ในจังหวัดสงขลา ต้องเป็นไปโดยวิธีที่ไม่สร้างปัญหาความแตกความสามัคคีสมานฉันท์ในระหว่างมุสลิม ซึ่งถือเป็นปัญหาที่ร้ายแรงยิ่งกว่า เนื่องจากการสร้างความสามัคคี หลีกเลี่ยงความแตกแยกและความระส่ำระสายเป็นเป้าหมายหลักของอิสลาม

ความสามัคคีระหว่างมุสลิมเป็นสิ่งที่ท่านรสูล สอดคล้องฮุอะลัยฮิอะสัลลัม ให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เมื่อท่านสถาปนารัฐอิสลาม ณ นครมะดีนะฮ์ สิ่งที่ท่านทำเป็นประการแรกๆ คือ การสร้างความเป็นพี่น้องระหว่างมุสลิม (Al-Ghazali, 1987: 180) แม้กระทั่งหลังจากที่มุสลิมมีชัยชนะต่อเมืองมักกะฮ์ได้แล้ว ท่านยังไม่ยอมรื้อถอนกะบะฮ์ที่ถูกปฏิสังขรณ์ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงก่อนที่ท่านจะได้รับการแต่งตั้งเป็นรสูล เพราะท่านไม่ต้องการสร้างความร่ำระส่ำในสังคมมุสลิม

รายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ กล่าวว่า ท่านรสูล สอดคล้องฮุอะลัยฮิอะสัลลัม กล่าวแก่ฉันว่า

ألم ترى أن قومك لما بنوا الكعبة اقتصروا عن قواعد إبراهيم قلت
يا رسول الله ألا تردّها إلى قواعد إبراهيم فقال لولا حدثان قومك بالكفر لفعلت

ความว่า “ เธอรู้หรือไม่ว่า เมื่อพวกของเธอสร้างกะบะฮฺ พวกเขาละเลยกอวาอิคิบรอมิม ฉันกล่าวว่า โอ้ท่านสุลตลอสฺ ทำไมท่านไม่ทำให้มันรวมถึงกอวาอิคิบรอมิมล่ะ ท่านกล่าวว่า หากว่าพวกของเธอไม่เพิ่งพ้นจากการเป็นผู้ปฏิเสธฉันจะทำ “

บันทึกโดยอัลบุคคอรีย์ เลขหะดีษ 1583 ก็ตามอัลฮัจญ์ บาบความประเสริฐของมักกะฮฺและสิ่งก่อสร้างของมัน (Al-Bukhari ,1998 : 306) และมุสลิม เลขหะดีษ 3240 - 3246 ก็ตามอัลฮัจญ์ บาบการรื้อถอนและการสร้างกะบะฮฺ (Muslim ,1998 : 562)

ซัยค์เขาะซาลี อธิบายหะดีษนี้ว่า การหลีกเลี่ยงความระส่ำระสายในสังคมมุสลิมเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าก่อสร้างกะบะฮฺให้ถูกต้องตามเดิม (Al-Ghazali,1987: 80-81)

เนื่องจากเหตุผลดังกล่าว แนวคิดทางกฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวยุคใหม่และมรดกของมุสลิมในจังหวัดสงขลา จึงต้องมีการทบทวนโดยเฉพาะในประเด็นต่อไปนี้

1. วิธีการขอความยินยอมต่อหญิงที่จะสมรส
2. การยอมรับผลการหย่าสามเตาะถักในวาระเดียวกัน
3. การอนุญาตให้ผู้ควบคุมสติไม่ได้เนื่องจากความเมา ความโกรธอย่างรุนแรง ทำการหย่าได้ ถือว่าผู้ที่กล่าวคำหย่าโดยไม่เจตนา เช่น การล้อเล่น การหย่าอย่างมีเงื่อนไข เป็นการหย่าที่มีผลทางกฎหมาย
4. การยอมรับการหย่าโดยลำพังระหว่างสามีภรรยา โดยไม่มีการพิจารณาจากผู้เกี่ยวข้อง ทั้งญาติผู้ใหญ่ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด หรือคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

เนื่องจากประเด็นดังกล่าวเป็นประเด็นที่นักกฎหมายอิสลามมีทัศนะที่แตกต่างกัน โดยแต่ละทัศนะ มีหลักฐานที่น้ำหนักแตกต่างกัน ควรแก่การนำมาพิจารณาข้อดีข้อด้อย ของแต่ละทัศนะ การที่มุสลิมในจังหวัดสงขลา ใช้เฉพาะกฎหมายอิสลามมัซฮับชาฟีอีในประเด็นเหล่านี้โดยไม่นำทัศนะและหลักฐานของมัซฮับทางกฎหมายอื่นๆมาพิจารณา เป็นวิधिปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดของนักปฏิรูปอิสลามทุกคน

ยูซุฟ อัลกอรอวีบี เห็นว่า กฎหมายอิสลามที่สามารถใช้ได้ต้องมีประสิทธิภาพคือหลักและกฎเกณฑ์ที่ปรากฏอยู่ในอัลกุรอานและสุนนะฮฺ กฎหมายอิสลามที่สมบูรณ์แบบในยุคก่อนตั้งแต่สมัยของเหล่าสะหะบะฮฺและชนรุ่นถัดมา ได้ก่อตัวขึ้นภายใต้กรอบนี้ ไม่ใช่แนวคิดของผู้หนึ่งผู้ใดเป็นการเฉพาะ หลักและกฎเกณฑ์เหล่านี้จะต้องใช้เป็นรากฐานในการวินิจฉัยปัญหาใหม่ๆ แต่รายละเอียดปลีกย่อยของกฎหมายนี้ไม่ถือเป็นสิ่งตายตัวที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากนักวิเคราะห์กฎหมาย เช่น อัลกอรอฟีบี อิบนุกอยอิม และอิบนอบิตดิน ยอม

รับหลักกฎหมายอิสลามที่ว่า ฟ้าดินเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา สถานที่ สภาพแวดล้อมและค่านิยม (Al-Qardhawi, 1993:178) ดังนั้น ไม่เป็นที่อนุมัติแก่เรา ให้จำกัดตัวเองอยู่ในมัซฮับหนึ่งในทุกๆ กิจกรรม เพราะบางครั้งมัซฮับนี้อาจมีหลักฐานที่มีน้ำหนักอ่อนในบางกรณี หรือไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งกฎหมายอิสลามและสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสรรพสิ่ง ในกรณีเช่นนี้ไม่ถือเป็นการฝ่าฝืน หากเราจะไปสู่มัซฮับอื่นๆที่มีความยืดหยุ่นกว่า เพราะศาสนาไม่มีขอบเขตที่กว้างไกลอย่างยิ่ง อย่างเช่น กรณีสถานที่ทำการหยา การหยาของคนเมา และคนโกรธอย่างรุนแรง และการหยาสามครั้งในคราวเดียวกัน (Al-Qardhawi, 1993:178-179)

นอกจากนั้นแล้ว ปัญหาในการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดกของมุสลิมในจังหวัดสงขลาบางส่วน เกิดขึ้นเนื่องจากการไม่มีระเบียบว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดกบางประการ เช่น ระเบียบการสมรส ระเบียบการหยา ระเบียบการจ่ายค่าเลี้ยงดู

เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการสมรสคือ การขอความยินยอมจากหญิงที่จะสมรส ทั้งๆที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้ความสำคัญต่อการขอความยินยอมจากหญิงที่จะสมรส โดยการขอความยินยอมด้วยวาจาจากนางแต่ในกรณีหญิงโสดที่ไม่ยินยอมเข้าร่วมพิธีสมรส แต่ฝ่ายอะลียะมุญบิร็องนางยังยืนยันให้สมรส คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดก็จะทำดำเนินการสมรสต่อไป โดยถือว่ากฎหมายอิสลามมัซฮับฮาฟิอีฮ์อนุญาตให้กระทำเช่นนั้นได้

วิธีปฏิบัติของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในกรณีนี้ เป็นการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับวิธีการของท่านรศูดุลลอฮฺ สอดดัลลอฮฺอะลยิฮิ วะสลัลัม เนื่องจากไม่สามารถแก้ปัญหาการสมรสโดยที่หญิงไม่ยินยอมได้ ดังนั้นจากการที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ต่างเห็นความสำคัญของการขอความยินยอมจากหญิงที่จะสมรส ควรออกระเบียบกำหนดวิธีการให้ความยินยอมที่ชัดเจนและเป็นลายลักษณ์อักษร หากว่าหญิงไม่ลงลายมือชื่อให้ความยินยอม ก็ไม่อนุญาตให้ผู้ที่ทำพิธีสมรสทำการสมรสได้

ส่วนการหยาและการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูหลังการหยา เนื่องจากมุสลิมส่วนใหญ่ในจังหวัดสงขลา ใช้กฎหมายอิสลามที่อนุญาตให้ยกเลิกสถาบันครอบครัวหนึ่งๆ ได้อย่างง่าย โดยอนุญาตให้มีการหย่าสามเตาะลัก้าในคราวเดียวกัน อนุญาตให้ผู้ควบคุมสติไม่ได้เนื่องจากความเมา ความโกรธอย่างรุนแรง ทำการหยาได้ ถือว่าผู้ที่กล่าวคำหยาโดยไม่เจตนา เช่น การล้อเล่น การหย่าอย่างมีเงื่อนไข เป็นการหย่าที่มีผลทางกฎหมาย มีการหย่าโดยลำพังระหว่างสามีภรรยา

โดยไม่มี การพิจารณาจากผู้เกี่ยวข้อง คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด หรือคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

ซึ่งการหย่ารูปแบบดังกล่าวข้างต้นจะส่งผลกระทบต่อเรื่องการละเลยหลักการและวิธีการหย่าตามบทบัญญัติของอิสลาม ที่กำหนดให้มีการประนีประนอมกันระหว่างญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่าย หากประนีประนอมไม่ได้แล้วก็ให้ทำการหย่าด้วยดี คราวละ 1 ครั้ง โดยมีพยานรู้เห็นรวมทั้งตกลงเรื่องค่าอุปการะหลังการหย่าให้ชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษร

ดังนั้น วิธีการแก้ไขปัญหาการหย่าของมุสลิมในจังหวัดสงขลา สามารถทำได้โดยการออกระเบียบการหย่าให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของอิสลามดังกล่าว โดยกำหนดวิธีการ ขั้นตอน เวลาและสถานที่ที่ชัดเจน

นอกจากนั้น สาเหตุของปัญหาในการใช้กฎหมายอิสลามอีกประการหนึ่งคือ การขาดการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้กฎหมายอิสลามด้านงบประมาณที่จำเป็น และขาดการพัฒนาประสิทธิภาพการใช้กฎหมายอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการทำวิจัยเรื่อง การใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดกของมุสลิมในจังหวัดสงขลา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้นำมุสลิมทุกระดับและอาจารย์สอนศาสนาอิสลาม ควรทบทวนและพิจารณารายละเอียดแนวคิดทางกฎหมายอิสลามในประเด็นต่อไปนี้

ก. วิธีการขอความยินยอมต่อหญิงที่จะสมรส

ข. การหย่าสามเตาะลักในวาระเดียวกัน

ค. การอนุญาตให้ผู้ควบคุมสติไม่ได้เนื่องจากความเมาและ ความโกรธอย่างรุนแรง ทำการหย่า

ง. การยอมรับการหย่าโดยลำพังระหว่างสามีภรรยา

โดยการนำทัศนะของนักกฎหมายอิสลามจากมัชฮับต่างๆ ในอิสลามทั้งหมด มาพิจารณาเพื่อแสวงหาแนวทางที่สอดคล้องกับหลักฐานที่มาทางกฎหมายอิสลามมากที่สุด เหมาะ

สมที่สุด สะดวกที่สุด ยังประโยชน์มากที่สุดต่อครอบครัวมุสลิม โดยไม่ยึดติดกับความเห็นตามกระแสหลักในสังคมมุสลิมในจังหวัดสงขลาและในประเทศไทย

1.2 ควรปรับปรุงแนวคิด แนวการเรียนการสอน การศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายอิสลามของมุสลิมในจังหวัดสงขลาและมุสลิมในประเทศไทย โดยให้มีการศึกษากฎหมายอิสลามเน้นน้ำหนักของหลักฐานที่มาและสอดคล้องกับความจำเป็นของสังคมมุสลิมปัจจุบัน ส่วนการเรียนเกี่ยวกับทักษะทางกฎหมายอิสลามแต่ละวิชาชีพ ให้เป็นหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

1.3 อาจารย์สอนศาสนาอิสลามทุกระดับควรเน้นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการยึดถือมัซฮับกฎหมายอิสลามแก่มุสลิมไทย

1.4 ควรเรียบเรียงคำรากฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดก ที่เน้นน้ำหนักของหลักฐาน โดยไม่ยึดติดกับทัศนะใดๆเป็นการเฉพาะ

1.5 ควรส่งเสริมให้มุสลิมในจังหวัดสงขลาและมุสลิมในประเทศไทย ให้มีการใช้อัลกุรอ่านและสุนนะฮ์เป็นแหล่งที่มาของกฎหมายอิสลามให้มากที่สุด โดยมีการปลูกฝังในระบบการศึกษาอิสลามทุกระดับชั้นและทุกรูปแบบ

1.6 จุฬาราชมนตรี คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด จะต้องกำหนดระเบียบการสมรส ระเบียบการหย่า และการจ่ายค่าอุปการะหลังการหย่าที่ชัดเจน

1.7 จุฬาราชมนตรีและคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ควรพัฒนาทักษะการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดก ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง

1.8 คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย สถาบันอิสลามศึกษาระดับอุดมศึกษา กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงยุติธรรม จะต้องจัดสัมมนาในระดับชาติ ในเรื่อง การจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูหลังการหย่าของมุสลิมไทย สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไข

1.9 จะต้องมีบัญญัติกฎหมาย รองรับการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดกของมุสลิมในจังหวัดสงขลาและจังหวัดอื่นๆ ที่ยังไม่มีกฎหมายรับรองการใช้

1.10 จะต้องตั้งศาลชะรีอะฮ์เพื่อรองรับการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดกอย่างเต็มประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยแนวคิดทางกฎหมายอิสลามของมุสลิมในประเทศไทย

- 2.2 ควรวิจัยการใช้อัลกุรอานและสุนนะฮ์ในฐานะแหล่งที่มาของกฎหมายอิสลาม ของมุสลิมในประเทศไทย
- 2.3 ควรวิจัยวิวัฒนาการกฎหมายอิสลามของมุสลิมในประเทศไทย
- 2.4 ควรวิจัยลักษณะกฎหมายอิสลามที่มุสลิมในประเทศไทยนำมาปฏิบัติ
- 2.5 ควรวิจัยการจ่ายค่าอุปการะหลังการหย่าและค่ามรดอะฮ์ของมุสลิมไทย : ปัญหาและแนวทางแก้ไข